

**Голові спеціалізованої вченої ради
Д 64.858.01 Харківського регіонального
інституту державного управління
Національної академії державного
управління при Президентіві України
д.держ.упр., професору Д.В. Карамішеву**

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Чернятіної Вікторії Анатоліївни на тему: «Механізми реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій в Україні», подану до захисту на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.858.01 Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми досліджень

Зміни внутрішньополітичної та економічної ситуації в Україні, а також сучасні глобальні виклики, що постали перед міжнародною спільнотою, вимагають переосмислення і відповідного коригування державної політики сталого розвитку сільських територій України. На державному рівні для забезпечення стабілізації та соціально-економічного розвитку сільських територій вже реалізується велика кількість заходів. Але ситуація у цій сфері залишається складною.

З проголошенням незалежності України об'єктом наукового вивчення і державного регулювання залишилось сільське господарство і агропромисловий комплекс, а питання розвитку села, в основному у вигляді забезпечення діяльності соціальної інфраструктури, розглядались як похідні від виходу з кризи і забезпечення ефективної діяльності агропромислового виробництва. Лише в останні роки, з поширенням теорії територіального управління, питанням розвитку села як особливого територіального і соціально-

економічного утворення і окремого об'єкта управління почала приділятися більша увага.

Перелічені чинники обумовлюють необхідність розробки стратегії сталого розвитку сільських територій України. На сьогодні існують середньо - і довгострокові прогнози розвитку сільських територій, але як і раніше, займають похідне місце в цій концепції, адже на першому місці стоїть розвиток аграрного сектору економіки. Тому мають місце проблеми організаційно-правового характеру, існує потреба визначитись стосовно підґрунтя та ключових засад, на яких розроблятиметься оновлена стратегія сталого розвитку сільських територій України, а також предметної сфери, яка має нею охоплюватися.

Сільські території перебувають у процесі системного реформування, від результатів якого у значній мірі залежить подальша доля української держави. Це потребує підвищеної уваги до цього складного об'єкта з боку вищих органів державної влади, а також наукових установ. Значимість сільських територій посилюється їх винятковим внеском у формування основ продовольчої безпеки та нарощування експортного потенціалу країни. Ці та інші чинники роблять розвиток сільських територій одним з основних пріоритетів державної політики України, спрямованої на підвищення стандартів життя сільського населення, зростання ефективності функціонування аграрного сектору, покращення стану довкілля та поліпшення якості людського капіталу.

**Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами,
планами, темами**

Обраний автором напрям дослідження органічно пов'язаний з науково-дослідними роботами за комплексним науковим проектом, яке здійснюється в межах науково-дослідної роботи Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за темою «Механізми формування та реалізації державної економічної політики регіонального розвитку» (реєстраційний № 0115U000768), у контексті яких автором розробленні й обґрунтованні

рекомендацій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій в Україні. «Механізми управління фінансами в публічній сфері в умовах децентралізації» (реєстраційний № 0117U004497), де внесок дисертанта полягає в розробці пропозицій щодо вдосконалення фінансового механізму державної політики розвитку сільських територій в умовах децентралізації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації, на наш погляд, мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування, що підтверджується великою кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць, широкого кола опрацьованої джерельної бази з різних галузей науки (державне управління, економіка, право, філософія), нормативно-правових актів.

Про їх вірогідність свідчить застосування реальної наукової проблеми, що розв'язується, наукової методології, апробація результатів дослідження на науково-практичних конференціях, системний виклад проаналізованого матеріалу та авторських позицій, які ґрунтуються на комплексному підході та всебічному аналізі досліджуваної тематики.

Відповідно до мети та завдань дисертаційного дослідження Чернятіна Вікторія Анатоліївна докладно проаналізувала понятійно-категоріальний апарат дослідження, основні підходи вітчизняних та зарубіжних науковців при розгляді проблематики державної політики сталого розвитку сільських територій, світовий досвід організації та управління сільськими територіями, механізми реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій в ЄС та в Україні, запропонувала та обґрунтувала концептуальні положення стратегії сталого розвитку сільських територій в Україні, визначила шляхи вдосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій, удосконалила напрями державної політики сталого розвитку сільських територій в Україні в умовах євроінтеграції.

Дисертант забезпечив перевірку своїх наукових припущень шляхом апробації власних напрацювань на практиці, що підтверджено відповідними документами, описом і наявними матеріалами у тексті дисертації, які свідчать про використання результатів дослідження, зокрема: Харківською обласною радою (довідка №01-39/464 від 20 лютого 2018 р.); Департаментом економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (довідка №01-23/1075 від 21 березня 2018 р.); Краснокутською районною радою Харківської області (довідка № 11-115 від 26 березня 2018 р.); Харківським регіональним інститутом Національної академії державного управління при Президентові України при викладанні дисциплін «Стратегічне управління», «Торговельна політика» і «Макроекономічна політика та аналіз її ефективності» (акт про упродовження № 01-567/07 03 від 30 березня 2018 р.).

Зміст дисертаційної роботи та автореферату засвідчує, що основні наукові положення, висновки та рекомендації наукового дослідження сформульовані автором самостійно і мають належний рівень обґрунтованості та вірогідності.

Найважливіші результати дослідження викладені у висновках дисертації, що відповідають поставленим завданням і корелюються з науковими завданнями та новизною одержаних результатів.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Достовірність одержаних здобувачем результатів дисертаційної роботи досягнута завдяки якісному аналізу значного обсягу теоретичного матеріалу, нормативно-правової бази по темі дисертаційного дослідження, зарубіжного досвіду, практики застосування механізмів реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій в країнах-членів СОТ і ЄС. В роботі присутні суттєві напрацювання щодо застосування означених механізмів, та є узгодженість наукових положень, висновків і рекомендації дисертаційного дослідження із сучасними тенденціями розвитку сільських територій, виробленими у тому числі із залученням науково-експертного середовища, міжнародної допомоги тощо.

Автор достатньо повно дослідив питання організаційно-правового

механізму реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій України. Одержані в дисертації наукові результати характеризуються науковою новизною. Наукові підходи та практичні рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути використані в практичній діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, зокрема у процесі формування державної та місцевої політики розвитку сільських територій, а наукових результатів – у можливості їх використання при проведенні подальших наукових досліджень за даною темою, можуть застосовуватися у викладацькій роботі при підготовці лекційних курсів та семінарських занять із відповідних питань державного управління сільськими територіями. Обрана Чернятіною В.А. методологія дослідження дозволила здійснити комплексний аналіз предмету дослідження відповідно до поставлених у роботі завдань, зробити теоретичні узагальнення та запропонувати практичні рекомендації.

Наукова новизна та висновки дисертації сформульовані чітко та конкретно, отримані на основі логічного та послідовного викладу матеріалу. Розділи дисертаційної роботи взаємопов'язані між собою та структурно доповнюють один одного. Зазначене дозволяє зробити висновок про достатню обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, а також про логічність, системність, послідовність та комплексність викладу матеріалу.

Наукова новизна отриманих автором результатів полягає в тому, що в дисертаційному дослідженні В.А. Чернятіної на теоретичному та практичному рівнях вирішено актуальне наукове завдання, щодо обґрунтування теоретичних положень і напрямів удосконалення механізмів реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій в Україні, запропонованих відповідних наукових положеннях, підходах і розроблених рекомендаціях щодо їхнього практичного впровадження в Україні.

Автором вперше запропоновано та теоретично обґрунтовано концептуальні положення Стратегії сталого розвитку сільських територій в Україні, ключовими з яких є такі: вихідним концептом цієї Стратегії є

доцільність виокремлення сільських територій як об'єкта державної політики (поза сферою впливу галузевого управління – аграрного сектора), створення умов територіальним громадам у сфері залучення додаткових ресурсів з метою раціонального використання наявного потенціалу (диверсифікація господарської діяльності в межах сільських територій за рахунок розвитку несільськогосподарських видів діяльності); місією державної політики сталого розвитку сільських територій є забезпечення динамічного та екологоорієнтованого розвитку села, побудованого на засадах сталого соціально-економічного відтворення й культурного-просвітницького відродження; стратегічною метою визначено досягнення розвитку сільських територій на основі гармонійного поєднання економічного, екологічного та соціального складників; для досягнення стратегічної мети та цілей має бути дотримано принципів – комплексності та системності, законності та конституційності, забезпечення унітарності та цілісності території.

У роботі Чернятіної В.А. удосконалено обґрунтування подальших напрямів розвитку механізмів реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій: правового механізму – шляхом обґрунтування пропозицій із розроблення та прийняття Закону України “Про сталий розвиток сільських територій України”, що дозволило б проконтролювати реалізацію програм, сприяло активізації діяльності органів місцевого самоврядування щодо залучення до місцевих бюджетів коштів інвесторів та членів громади з ефективним розподілом фінансових потоків та визначило гнучку систему стимулювання несільськогосподарської зайнятості з формуванням стратегій розвитку громад та підприємництва на цих територіях; організаційного механізму – шляхом передачі функціональних повноважень Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо розвитку сільських територій Міністерству регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства України, що допоможе вирішити проблеми організаційно-правового характеру, визначить ключові засади, на яких розроблятиметься оновлена Стратегія сталого розвитку сільських територій в

Україні, сприятиме економічному зростанню й конкурентоспроможності, зменшенню соціальної нерівності та збереженню бази природних ресурсів на сільських територіях.

Цілком слушним є висновок про узагальнення закордонного досвіду, що дозволило виокремити американський і європейський підходи до реалізації державної політики в цій царині, які мають як спільні (управління розвитком сільських територій здійснюється через виконання тієї чи іншої програми, яка має чітку процедуру реалізації та відповідні наслідки), так і відмінні риси (американський підхід орієнтовано на розвиток сільських територій за рахунок фермерських кооперативів, сформованих на цих територіях; європейський підхід націлено на підтримку розвитку безпосередньо самих сільських територій, зменшуючи відмінності між відсталими територіями та рештою шляхом повноцінного використання власних ресурсів).

Дістала подальшого розвитку періодизація процесів становлення правового механізму формування та реалізації державної політики сільських територій в Україні, зокрема визначено чотири періоди: перший (1990–1999 рр.) – інституціоналізація управління сільськими населеними пунктами; другий (2000–2005 рр.) – упровадження повноцінного ринку землі та розроблення великої кількості державних програм щодо розвитку аграрного сектора та села; третій (2006–2015 рр.) – розширення повноважень щодо управління сільськими територіями за принципом децентралізації; четвертий (з 2015 р. дотепер) – можливість повного використання наявних ресурсів, розширення небюджетних фінансових ресурсів за рахунок бізнесу та іноземних інвестицій. Це надало змогу систематизувати чинне законодавство та виявити недосконалості, а саме: розгляд розвитку сільських територій через галузевий принцип, неузгодженість між собою програм розвитку, правова невизначеність основних понять, незавершеність правового регулювання здійснення моніторингу та відповідальності за результативність реалізації державної політики розвитку сільських територій.

Особливу цінність у контексті спеціальності 25.00.02 – механізми

державного управління, за якою підготовлена дисертація, та практичну цінність мають сформульовані пропозиції щодо уточнення змісту понять: «сільська територія» – визначається, на відміну від прийнятих понять, як система зі своїм просторово-географічним середовищем, у якому діяльність населення здебільшого спрямовано на використання природних ресурсів із метою підвищення рівня життя сільського населення; «комплексний механізм реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій» – розглядається як система взаємопов'язаних механізмів державної політики, за допомогою функціонування яких суб'єкти державної політики здійснюють цілеспрямований вплив на об'єкт державної політики з метою забезпечення всебічного розвитку сільських територій, комфортних умов для проживання та роботи на них сільських мешканців, при цьому не ставлячи під загрозу можливість задовольняти потреби майбутніх поколінь

Наукова новизна одержаних результатів і висновки дисертації відповідають меті дослідження та поставленим завданням.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати дослідження викладені в 22 наукових працях, із них 6 наукових статей, опубліковано у фахових виданнях України, 2 підрозділи до колективних монографій, одна наукова стаття, опублікована у виданні іноземної держави, 13 тез у матеріалах науково-практичних конференцій та інших виданнях.

У цілому представлення основних положень дисертації в опублікованих працях відповідає вимогам, які висуваються до відповідного виду наукових робіт в Україні.

Варто відмітити, що апробація результатів дослідження на науково-практичних конференціях демонструє планомірність та системність роботи здобувача протягом всього періоду роботи над дисертацією. Також широту аспектів в рамках теми дослідження та планомірність у часі роботи продемонстровано і у публікаціях основних результатів дисертаційного

дослідження.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Опубліковані наукові праці та автореферат повною мірою відображають основні положення та результати дослідження.

Теоретична та практична значимість дисертаційної роботи і впровадження результатів дослідження

Теоретична цінність дисертаційного дослідження В.А. Чернятіної полягає в теоретичному узагальненні та новому вирішенню актуального завдання в галузі науки “Державне управління” щодо науково-теоретичного обґрунтування концептуальних положень стратегії сталого розвитку сільських територій в Україні та визначення пріоритетних напрямів його розвитку з урахуванням світового, зокрема європейського досвіду.

Практична значимість одержаних результатів дослідження В.А. Чернятіної полягає в тому, що наукові положення дисертації, доведені до конкретних рекомендацій, можуть бути використані:

– суб’єктами законодавчої ініціативи у законотворчому процесі при вдосконаленні чинного законодавства України, яке регулює відносини у сфері розвитку сільських територій та аграрного сектору;

– органами державної влади в процесі реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій та здійснення політики європейської інтеграції центральними органами виконавчої влади;

– недержавними організаціями, діяльність яких спрямована на підтримку та розвиток сільських територій, з метою забезпечення раціонального використання розвитку аграрного виробництва та оптимального використання природних ресурсів для забезпечення прийнятних стандартів життя сільського населення;

- науковцями у науково-дослідній роботі для дослідження науково-теоретичних і прикладних проблем державного управління з метою вдосконалення державних управлінських структур у процесі розробки механізмів реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій;

– навчальними закладами в навчальному процесі з метою методичного забезпечення навчальних дисциплін «Стратегічне управління», «Торговельна політика» і «Макроекономічна політика та аналіз її ефективності».

Прикладна значущість дисертації підтверджується використанням її основних положень у науково-дослідних роботах, а також довідками про впровадження результатів дисертації.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам оформлення дисертації та змісту автореферату

Дисертація Чернятіної В.А. є логічною, самостійною та завершеною працею, яка виконана на належному теоретичному рівні, з дотриманням вимог, встановлених для відповідного виду робіт, написана з чітким дотриманням наукового стилю викладу. Дисертаційна робота відзначається змістовністю, логічністю, збалансованістю її компонентів, які підпорядковані реалізації мети і завдань дослідження. Розділи дисертації пов'язані між собою структурно та змістовно. Висновки за розділами та загальні висновки дисертації логічно взаємопов'язані, ґрунтуються на результатах проведеного дослідження.

Дисертаційна робота відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними. Оформлення дисертації та автореферату виконано відповідно до вимог. Автореферат у повній мірі відображає основні положення і висновки дисертації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

У цілому відзначаючи позитивні сторони поданої до захисту дисертації, водночас потрібно висловити деякі зауваження та побажання:

1. Щодо понятійно-термінологічного апарату, то у розділі 1 дисертаційної роботи йдеться про сталий розвиток сільських територій, але в деяких місцях – про розвиток сільських територій. Необхідно дотримуватися

єдиної термінології.

2. У підрозділі 1.2 дисертації за допомогою рисунку 1.5 наводиться структура системи державної політики сталого розвитку сільських територій, але за текстом дисертації не зовсім зрозуміло, чому здобувач обрав для дослідження саме ці механізми?

3. Більш детального розгляду і обґрунтування потребують розроблені автором шляхи вдосконалення економічного механізму реалізації державної сталого розвитку сільських територій політики в Україні.

4. У дисертаційній роботі наголошується на недосконалості нормативно-правового забезпечення реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій в Україні (підрозділи 2.1, 2.2). Одним із напрямів удосконалення нормативно-правового механізму реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій автор пропонує розробку та прийняття Закону України «Про сталий розвиток сільських територій» як основного документу щодо формування та реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій. Доцільно було б надати конкретні пропозиції щодо основних положень зазначеного закону.

5. У дисертаційній роботі бракує аналізу та посилання на зарубіжний досвід застосування механізмів державного регулювання розвитку сільського зеленого туризму, який необхідно використовувати в умовах децентралізації та при формуванні об'єднаних територіальних громад.

6. На погляд опонента, порушена структура дисертаційної роботи. Так, деякі підрозділи містять до 24 сторінок, а інші – до 15.

Водночас висловлені зауваження та пропозиції, мають в основному рекомендаційний та дискусійний характер, впливають із складності й багатогранності досліджуваної теми та окреслюють перспективні напрями подальших наукових розробок досліджуваної проблематики. Саме тому вони не знижують загальної позитивної оцінки наукового дослідження, його наукової та практичної цінності.

Загальний висновок

Представлена на захист дисертаційна робота Чернятіної В.А. “Механізми реалізації державної політики сталого розвитку сільських територій в Україні” виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісним та завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено важливу проблему в галузі науки “Державне управління”. Дисертація відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, а саме таким напрямом досліджень як: теоретико-методологічні засади розроблення функціонування механізмів державного управління: категорії, принципи, методи, концепції, моделі, системи, класифікація; організаційний, правовий, ресурсний і інші види механізмів державного управління; формування та реалізація державної політики у сферах державного, регіонального, галузевого управління й інших сферах суспільного життя; державне регулювання розвитку країни, регіону, галузі; програми та механізми їх реалізації, адаптація міжнародних, зокрема європейських, норм і стандартів. Дисертаційна робота містить раніше не захищені наукові положення, отримані автором нові науково обґрунтовані результати в галузі науки державне управління.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота відповідає вимогам пункту 11 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Чернятіна Вікторія Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:
заступник директора ТОВ
«ДОЙЧЕ АЙТІ ШУЛЕ»,
доктор наук з державного
управління

С.В. Степаненко

Підпис засвідчую: